

Ірина МАТЯШ,

*доктор історичних наук, професор,
голова Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин*

Піріг Р.Я. Відносини України й Центральних держав: нетипова окупація 1918 року. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2018. – 357 с.

У монографії висвітлено відносини України з Центральними державами, насамперед із Німеччиною й Австро-Угорщиною 1918 року. Вони є багатовимірним явищем політичних, військових, економічних і юридичних зв'язків, породжених складним перебігом завершального етапу Першої світової війни. Підписання Брестського мирного договору прискорило державне усамостійнення молодій УНР, надало їй статус суб'єкта міжнародного права та змогу захисту від більшовицької експансії. Водночас досвідчені німецькі й австрійські дипломати, укладаючи мирний договір, ставили прагматичні цілі – поповнити виснажені тривалою війною продовольчі ресурси, використовуючи «житницю Європи», а керівництво Рейху розглядало Україну як плацдарм для реалізації своїх стратегічних планів на Сході.

Автор констатує, що вже майже століття в українській і закордонній історіографії найбільш поширеним оцінюванням військової присутності Німеччини й Австро-Угорщини залишається поняття «окупація». Однак введення їхніх військових контингентів в Україну в лютому 1918 року мало істотні відмінності, оскільки опиралося на міжнародно-правові підстави та спочатку було збройною допомогою союзній УНР у визволенні від більшовицької агресії. Після завершення цієї місії нагальними стали економічні завдання, які реалізовували за допомогою методів, властивих окупаційній практиці, зокрема й із застосуванням збройної сили щодо населення захоплених територій. Водночас комплексне вивчення відносин України з Центральними державами дає змогу виділити специфічні риси їхнього розвитку, які не вкладаються в юридичні норми класичної військової окупації, визначені тогочасними міжнародно-правовими актами, зокрема

IV Гаазькою конвенцією (1907 р.). Саме екстраполяція її положень на тогочасні українські реалії дали підстави кваліфікувати перебування німецько-австрійських військ на території України як нетипову окупацію, порівнюючи з окупаційною політикою Німеччини в Бельгії й Австро-Угорщини в Сербії. На захопленій території функціонували центральний уряд, регіональні адміністрації, правоохоронна система, органи місцевого самоврядування, політичні партії. Було встановлено двосторонні дипломатичні відносини, укладено торговельно-економічні угоди, проводили державні візити.

У книзі вперше в українській історіографії досліджено функціонування німецької окупаційної зони, яка охоплювала Київську, Чернігівську, Полтавську, Харківську губернії та Крим. Показано військово-адміністративну структуру, дислокацію корпусних з'єднань, роль місцевих комендатур, військово-польової юстиції. Проведено уточнення чисельності німецьких військ в Україні, зазначено тенденцію їхнього скорочення із завершенням бойових дій на початку травня 1918 року.

Історичну картину німецької окупаційної зони деталізовано через персоніфікацію діяльності головних реалізаторів «східної» політики в Україні: командувача групи армій «Київ» фельдмаршала Г. Айхгорна, начальника штабу генерала В. Гренера, начальника розвідвідділу майора Г. Гассе, керівника дипломатичної місії посла

А. Мумма, радника Г. Берхема, генконсула Е. Тіля та інших військовиків і дипломатів. Вони представляли різні владні центри, нерідко ставали заручниками невизначеності й мінливості їхньої політики щодо України, але в обстоюванні прагматичних інтересів Німеччини діяли консолідовано та жорстко.

Насамкінець автор зауважив, що зазначена вище наукова проблема залишає низку актуальних і водночас малодосліджених аспектів. Німецько-австрійська окупація України була породженням Першої світової війни, однак досі недостатньо «вписана» в її історичний контекст. Більш глибокого аналізу потребує вплив окупації на перебіг українського революційного й державотворчого процесу, обумовленість як появи, так і краху консервативно-ліберального проекту гетьмана П. Скоропадського. Сучасний історіографічний образ німецько-австрійської окупації як цілісного явища потребує деякої корекції в бік виявлення його дихотомності, суттєвих протиріч між альянсами на теренах України.

Вихід цієї монографії дає підстави сподіватися, що предметом наступного дослідження проф. Р.Я. Пирого стане австро-угорська зона окупації України 1918 року.

Видання ілюстровано унікальними фотодокументами тієї доби.

Книгу розраховано на науковців, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться історичним минулим України, її взаємовідносинами з іншими державами.